

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เพื่อที่จะพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เพื่อเป็นปัจจัยอำนวยความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อ ส่งผลให้การพัฒนา โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมมีความเจริญและขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้ความเป็นเมืองเติบโตและขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีมีงานทำ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ด้วยมูลเหตุจูงใจดังกล่าวทำให้ประชากรจากชนบทต้องการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพิ่มมากขึ้น เพื่อต้องการมาหางานทำ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครที่มีความเจริญและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จนกระทั่งกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา การเมือง การปกครอง การแพทย์ และการสาธารณสุข ตลอดจนการพาณิชย์และการอุตสาหกรรมต่างๆ ประกอบกับเป็นแหล่งที่มีบริการของระบบการคมนาคม และการสื่อสารที่มีความทันสมัยสะดวกรวดเร็ว จึงเป็นปัจจัยดึงดูด(Pull Factors)ให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นแรงงานจากภาคเกษตรกรรม ที่ประสบกับปัญหาในที่ดินทำกินได้ผลผลิตไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิตประจำวันทำให้ต้องมีหนี้สิน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวน่าจะเป็นแรงผลักดันให้ผู้ที่อยู่ในเขตชนบทต้องย้ายถิ่นเข้าสู่เมือง เพื่อประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีประชากรประมาณร้อยละ 45.1 ของประชากรในเมืองทั้งประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2490 จากนั้นได้เพิ่มเป็นร้อยละ 53.2 และร้อยละ 55.9 ในปี พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2510 ตามลำดับ (ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2539:75) และในช่วง 5 ปี ต่อมา คือระหว่างปี พ.ศ. 2518 - 2523 พบว่า มีประชากรย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 340,792 คน และจากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2528-2533 ก็พบว่า จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอีกเป็น 719,522 คน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเศรษฐศาสตร์และสถาบันประชากรศาสตร์, 2539:2-8) ซึ่งผลจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครดังกล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าการย้ายถิ่นของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งมากเกินสัดส่วนของพื้นที่ต่อจำนวนประชากรทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตตามระบบสังคมและ

เศรษฐกิจของเมือง อันเป็นเหตุให้กรุงเทพมหานครต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ดังเช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหามลพิษต่างๆ ปัญหาความแออัดของเมือง ปัญหาความยากจน และที่สำคัญก็คือ ปัญหาการว่างงานของประชากรที่จะส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

จากการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายออกจากแหล่งต้นทาง แหล่งใดแหล่งหนึ่งนั้น มักจะทำให้แหล่งต้นทางต้องสูญเสียประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน อันเป็นแรงงานที่มีความรู้และทักษะการทำงานที่สูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มิได้ย้ายถิ่นออกจากแหล่งต้นทาง โดยประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานกลุ่มนี้นับว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญสำหรับการสร้างผลผลิตให้กับประเทศ ทั้งนี้เพราะว่าการย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะเลือกสรร (Everatt S.Lee, 1966:56 - 57) จึงทำให้แหล่งต้นทางอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ แต่อย่างไรก็ตามวิธีการที่อาจจะช่วยบรรเทา หรือแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งต้นทางได้ ก็คือการที่บุคคลหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ยังคงอาศัยอยู่ในแหล่งต้นทางได้รับเงินหรือสิ่งของที่ผู้ย้ายถิ่นออกส่งกลับไปให้ โดยสมาชิกหรือผู้ที่ได้รับเงินส่งกลับนั้น อาจจะทำเงินส่วนนี้ไปใช้ในการจ้างแรงงานเพิ่มเติม เพื่อชดเชยแรงงานที่ย้ายถิ่นออกไป หรืออาจนำไปใช้จ่ายในการกิจอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน (กัสสร ลิมานนท์ และเพ็ญพร ธีระสวัสดิ์, 2532 :62; Pamwell, 1985:10) และในส่วนของครัวเรือนที่ทำการเกษตรกรรมมักจะอาศัยเงินที่ส่งกลับบ้านนำมาช่วยเหลือครอบครัว เพื่อไว้ใช้จ่ายหรือตอบสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการย้ายถิ่นออกของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในวัยแรงงานดังกล่าว ไม่เพียงแต่เป็นการช่วยให้รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าของประเทศอีกด้วย(เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538:163) จึงเปรียบเทียบเหมือนเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายภาวะแรงกดดันทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ที่เกิดขึ้นในแหล่งต้นทางให้บรรเทาลงได้ (Prasartkul, 1977:8) ขณะเดียวกันสมาชิกที่มิได้ย้ายถิ่นตามมาก็ย่อมได้รับผลประโยชน์จากการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นออกอีกด้วย หากผู้ย้ายถิ่นนั้นมีการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านไปให้ญาติหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มิได้ย้ายถิ่นตามมา และยังคงอาศัยอยู่ในแหล่งต้นทาง

ในการศึกษาถึงผลจากการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นภายในประเทศ พบว่า ประมาณร้อยละ 60 หรือมากกว่า ของผู้ย้ายถิ่นออกมักจะส่งเงินกลับบ้าน (มนัส ชัยสวัสดิ์ และคณะ, 2527:37; Tonguthai, 1982:266; Kerdpibule, 1984:45; Guest, 1995:7-8) เช่นเดียวกับการศึกษาถึงการส่งเงินกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายถิ่นไปทำงานอยู่ในต่างประเทศ ก็พบผลการศึกษานองเดียวกันว่า ผู้ย้ายถิ่นออกมากกว่าครึ่งหนึ่งมักจะส่งเงินกลับบ้านไปให้แก่สมาชิกในครัวเรือนที่มิได้ย้ายถิ่นตามมาเช่นกัน (Standing, 1980:266; Banerjee, 1982:321) และผลจากการศึกษาดังกล่าว

แสดงให้เห็นว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน น่าจะเกิดควบคู่ไปกับการย้ายถิ่นของประชากรเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านเป็นสิ่งที่ช่วยกระจายรายได้ระหว่างผู้ย้ายถิ่นออกกับผู้ที่มีได้ย้ายถิ่นตามมา รวมทั้งส่งผลต่อการกระจายรายได้ระหว่างแหล่งต้นทางกับแหล่งปลายทางในภาพรวม ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย นอกจากนี้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงการรักษาระบบธรรมเนียมเดิมของสังคมไทย (มนัส ชัยสวัสดิ์ และคณะ, 2527:22) ที่มักจะเน้นให้การช่วยเหลือเกื้อหนุนต่อกันด้วยการดูแลส่งเสริมเลี้ยงดูบิดา / มารดา หรือบุพการีโดยการส่งเงินไปให้ หรือการกลับไปเยี่ยมเยือนในบางโอกาสพร้อมทั้งนำเงินหรือสิ่งของไปมอบให้ (นภาพร ชโยวรรณ, 2535:56 - 57) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูทศเวทีที่บุตรพึงมีต่อผู้มีพระคุณ นอกจากนี้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านยังแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว โดยเฉพาะผู้ย้ายถิ่นที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมักส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านให้แก่บุตรหรือคู่สมรสที่มีได้ย้ายถิ่นตามมา ที่ยังคงอาศัยอยู่ในแหล่งต้นทาง (สุชาดา ดันตสุรฤกษ์, 2529:157) เพื่อจะได้นำเงินส่งกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากเงินที่ผู้ย้ายถิ่นส่งกลับบ้านนั้น พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายไปทำงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านให้แก่สมาชิกในครัวเรือนที่มีได้ย้ายถิ่นตามมา โดยสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับบ้านนั้นมักจะนำเงินที่ได้รับสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภค-อุปโภค และซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่านำไปลงทุน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในด้านธุรกิจการค้า การเกษตร การออม หรือลงทุนทางการศึกษาที่เปรียบเสมือนเป็นการลงทุนมนุษย์ ซึ่งพบว่ามีสัดส่วนของการลงทุนน้อยกว่าด้านอื่นๆ (สุมาลี ปิตยานนท์ และวัฒนา สุวรรณแสง จันเจริญ, 2525; มนัส ชัยสวัสดิ์, 2527:37; กาญจนเก็จ ธรรมวัฒนกุล, 2532:95; พรทิพย์ ทองเอี่ยม, 2536:44; Tingsabath, 1989 อ่างใน กฤตยา อาชวนิจกุล, 2538:18; เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538:163; อนันต์ วงศ์จรศักดิ์, 2540:92) และจากผลการศึกษาเท่าที่ผ่านมา พบว่า เงินที่ส่งกลับบ้านนั้นมักจะถูกนำไปใช้เพื่อการลงทุนในแหล่งปลายทางไม่มากนัก แต่จะมีผลโดยตรงต่อครอบครัวในแหล่งต้นทางที่ได้รับเงินส่งกลับนั้น ทำให้มีรายได้ สวัสดิการ และมาตรฐานในการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น ทั้งครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท (Knowles and Anker, 1981:213) หากเมื่อพิจารณาโดยผิวเผินอาจคิดว่า การที่ญาติหรือผู้ที่ได้รับเงินส่งกลับนำเงินส่วนนั้นไปใช้ในการบริโภคและอุปโภคซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือประสิทธิภาพในการผลิต แต่อย่างไรก็ตามการนำเงินส่งกลับไปใช้ในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ย่อมเปรียบเสมือนเป็นการลงทุนในคุณภาพหรือประสิทธิภาพในแรงงานมนุษย์ เพราะว่าในสังคมที่มีระดับหรือมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ต่ำนั้น

หากได้นำเงินส่งกลับบ้านนั้นไปใช้สำหรับการบริโภคและอุปโภค เพื่อสนองต่อความต้องการพื้นฐาน หากเมื่อได้รับการสนองตอบที่เพียงพอแล้ว อาจจะทำให้บุคคลดังกล่าวมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดีและเป็นแรงงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น จึงน่าจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการผลิตโดยภาพรวมด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นเงินที่ส่งกลับบ้านอาจจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิคในการผลิตที่จะส่งผลกระทบต่อรายได้ในอนาคตของครอบครัวในแหล่งต้นทางอีกด้วย ถ้าหากเงินที่ส่งกลับบ้านนั้นมีการเก็บออมหรือสะสมไว้มากพอจนถึงระดับหนึ่ง ก็อาจจะนำเงินส่งกลับบ้านนั้นไปลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิตโดยการซื้อสิ่งของที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ดังเช่น การนำไปซื้อปุ๋ย เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ทางการเกษตร หรืออาจจะนำไปซื้อที่ดิน ไร่นา สำหรับทำการเกษตร เป็นต้น (Lightfoot, Fuller and Kamnuansilpa, 1981:15) นอกจากนี้ยังมีข้อที่น่าสังเกตว่า ปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านนั้นมักจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในแหล่งปลายทาง และครอบครัวของผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่นในแหล่งต้นทางอีกด้วย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจจะมีมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล รวมทั้งปัจจัยด้านอายุ เพศ สภาพาสมารส ระดับการศึกษา อาชีพปัจจุบัน ตลอดทั้งระยะเวลาที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทาง ซึ่งอาจส่งผลให้จำนวนเงินหรือสิ่งของที่ส่งกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นด้วย

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่ปลายทาง คือ กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของส่วนราชการที่สำคัญ และเป็นศูนย์รวมของความเจริญในด้านต่างๆ อาทิเช่น ศูนย์รวมทางการศึกษา การเมือง การติดต่อสื่อสาร การคมนาคมที่ทันสมัย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางทางการค้า ธุรกิจการพาณิชย์ การอุตสาหกรรมต่างๆ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆ ที่ทันสมัย อันเป็นปัจจัยดึงดูด (pull factors) ให้ผู้ย้ายถิ่นจากพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภาค ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะหางานทำ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มีทางเลือกสรรหรือโอกาสในการหางานทำมากกว่าย้ายถิ่นไปอยู่ในเขตเมืองอื่น ที่อาจส่งผลกระทบต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ตามมามากมาย จึงคาดว่าน่าจะนำผลที่ได้เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นมาศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายออกจากแหล่งต้นทาง ซึ่งพบว่ายังคงมีการศึกษาอยู่ไม่มากนัก ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครที่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านไปยังแหล่งต้นทาง โดยพิจารณาจากคุณลักษณะต่างๆ ของผู้ย้ายถิ่น รวมทั้งศึกษาถึงปัจจัยภูมิหลังทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นว่า มีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นหรือไม่ โดยศึกษาถึงการส่งเงินหรือสิ่งของ

กลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นที่ได้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะมีทั้งผู้ที่ส่งและไม่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน รวมทั้งศึกษาถึงการนำเงินส่งกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแหล่งต้นทาง เพื่อส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและมาตรฐานในการดำรงชีวิตทั้งของผู้ย้ายถิ่น และผู้ที่มีได้ย้ายถิ่นตามมาให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคาดหวังว่าผลที่ได้จากการศึกษาถึงการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครที่มีงานทำครั้งนี้ น่าจะนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการปรับใช้หรือวางแผนพัฒนาโครงการต่างๆ ที่มีนโยบายเกี่ยวข้องกับการกระจายตัวและการกระจายรายได้ของประชากร ดังที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ กับปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน

แนวคิดเชิงทฤษฎี

การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจของการส่งเงินกลับ (Motive to Remit) ของ Lucas and Stark (1985 อ้างใน อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล, 2534:5-7) โดยกล่าวถึงการส่งเงินกลับบ้านว่าเป็นการตอบสนองแรงจูงใจ มีอยู่ 3 ประการ ดังนี้คือ

1. การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างจริงจัง (Pure altruism) โดยพิจารณาว่าการส่งเงินกลับบ้านเป็นผลมาจากความรู้สึกที่อยากจะให้อย่างจริงจังต่อบุคคลที่มีได้ย้ายตามมา โดยผู้ย้ายถิ่นที่ส่งเงินกลับบ้านนั้นมักจะไม่หวังผลตอบแทน แม้ว่าจะต้องเสียผลประโยชน์บางประการ และผู้ย้ายถิ่นนั้นจะรู้สึกสุขใจเมื่อสมาชิกในครอบครัวของตนที่ได้รับเงินส่งกลับมีความสุขและสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น

2. การคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองอย่างแท้จริง (Pure self-interest) แรงจูงใจประเภทนี้ เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากการที่ผู้ย้ายถิ่นส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้แก่บุคคลที่มีได้ย้ายตามมาในแหล่งต้นทาง โดยคาดว่าตนเองหรือสมาชิกในครอบครัวใหม่ น่าจะได้รับประโยชน์หรือความช่วยเหลือจากบุคคลที่ได้ส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้ ซึ่งอาจจะเป็นพ่อแม่หรือญาติพี่น้องที่อยู่ในแหล่งต้นทาง โดยคำนึงถึงเหตุผล 3 ประการคือ มรดกที่จะได้รับจากบุคคลที่ผู้ย้ายถิ่นได้ส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้ อีกทั้งนำเงินส่งกลับไปใช้เพื่อการลงทุนในทรัพย์สินหรือปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต เช่น ซื้อมือถือ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือการเกษตร และประการสุดท้ายก็คือ ความตั้งใจที่จะย้ายถิ่นกลับมายังแหล่งต้นทางของผู้ย้ายถิ่น โดยการนำเงินไปลงทุนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีก่อนย้ายถิ่นกลับมา ดังเช่น การนำเงินไปลงทุนในการสร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมหรือซื้อที่ดินเพื่อทำสวน ทำไร่ เป็นต้น

3. การคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างมีเงื่อนไข (Temporary Altruism) หรือการกระทำที่มักจะมีแก่ประโยชน์ของตนเองอย่างเด่นชัด แรงจูงใจประเภทนี้ มักกล่าวถึงการส่งเงินกลับบ้านที่เปรียบเสมือนกับการจัดการตามสัญญา หรือข้อผูกพันที่มีต่อกันโดยได้รับประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย คือทั้งผู้ย้ายถิ่นและผู้ที่มีได้ย้ายตามมาในแหล่งต้นทาง เพื่อเป็นการตอบแทนต่อการลงทุนในตัวมนุษย์ (Reimbursement of the investment in human capital formation) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตอบแทนบุญคุณต่อผู้มีพระคุณที่ได้ส่งเสียเลี้ยงดูมาให้ได้รับการศึกษาจนกระทั่งมีงานทำและมีรายได้จากการประกอบอาชีพ จึงแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งส่งกลับไปให้

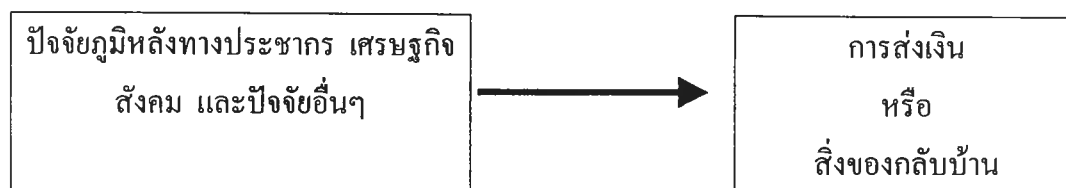
นอกจากแนวคิดดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดข้างต้น ดังเช่น ผลการศึกษาของ ภาวดี ทองอุไทย (Tonguthai, 1982) ศึกษาเรื่องอำนาจการต่อรองระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับผู้ที่มีได้ย้ายถิ่นออกไป พบว่า ผู้ย้ายถิ่นสตรีที่มีอายุระหว่าง 15 - 39 ปี มักจะยอมรับการตัดสินใจจากพ่อแม่และรู้สึว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านเป็นหน้าที่ที่บุตรพึงกระทำต่อพ่อแม่ หรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีได้ย้ายถิ่นออกมา ซึ่งเป็นค่านิยมของสังคมไทยที่มักจะมีการเรียกร้องสูงมาก โดยเฉพาะด้านการตอบแทนบุญคุณต่อพ่อแม่ หรือผู้มีพระคุณ ซึ่งเพศชายมักจะตอบแทนบุญคุณด้วยการบวชพระในขณะที่เพศหญิงไม่มีโอกาสกระทำได้ ดังนั้นเมื่อมีงานทำ และมีรายได้ย่อมเกิดแรงจูงใจที่จะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ (กฤตยา อาชวนิจกุล และนภาพรณี หะวานนท์, 2533:15) จากรายงานดังกล่าว น่าจะกล่าวได้ว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นมักเกิดจากความรู้สึกที่อยากจะให้อย่างแท้จริง และมักจะกระทำด้วยความจริงใจโดยมิหวังผลตอบแทนใดๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเงินกลับบ้าน (Motive to Remit) ตามทฤษฎีของ Lucas and Stark ดังที่กล่าวไว้ว่า การส่งเงินหรือสิ่งของ

กลับบ้าน เพื่อตอบสนองแรงจูงใจที่กระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างจริงจัง (Pure altruism)

และมีทนา พานานิรามย์ (Phananirami, 1990:18-19) ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ผู้ย้ายถิ่นสตรี ส่งเงินกลับบ้านมากกว่าชาย อาจเป็นเพราะว่า สภาพสังคมในชนบทไทยบุตรสาวมักมีส่วนของการได้รับมรดกมากกว่าบุตรชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุตรสาวมักถูกกำหนดให้เป็นแม่บ้าน คอยดูแลทุกข์สุขของทุกคน (สุพัตรา สุภาพ, 2531:66) ทำให้มีความใกล้ชิดและผูกพันกับพ่อแม่ หรือผู้มีพระคุณ จึงเกิดแรงจูงใจส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านเพื่อดำรงไว้ซึ่งสิทธิที่ตนเองพึงจะได้รับจากมรดกที่มีอยู่ ซึ่งการกระทำดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดแรงจูงใจของการส่งเงินกลับ (Motive to Remit) ตามทฤษฎีของ Lucas and Stark ที่กล่าวไว้ว่า การส่งเงินกลับบ้านเป็นการตอบสนองแรงจูงใจที่กระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเป็นสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองอย่างแท้จริง (Pure self-interest)

นอกจากนี้ ภาวดี ทองอุไทย (Thonguthai, 1982:46) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่สมรสแล้ว ความรับผิดชอบต่อครอบครัวมักจะเปลี่ยนทิศทางไป กล่าวคือ จากเดิมที่มีสถานภาพเป็นบุตร หากเมื่อสมรสแล้วสถานภาพจะเปลี่ยนไปเป็นสามี หรือภรรยา หรือพ่อแม่ ย่อมส่งผลให้แรงจูงใจของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้ย้ายถิ่นมักจะกระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ในครอบครัวของตนเอง หรือครอบครัวใหม่มากกว่าครอบครัวเดิม จึงทำให้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ที่สมรสแล้วมีสัดส่วนน้อยกว่าผู้ที่เป็นโสด ทั้งนี้เพราะว่าได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน โดยเฉพาะ การศึกษาเล่าเรียนของบุตรที่เปรียบเสมือนการลงทุนมนุษย์ ซึ่งผู้ย้ายถิ่นคาดหวังว่าในอนาคตอาจจะได้รับผลตอบแทนกลับมาเช่นเดียวกัน จึงน่าจะกล่าวได้ว่า การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองแรงจูงใจอันเกิดจากการคำนึงถึงประโยชน์ที่ตนเองอาจจะได้รับในโอกาสหน้าอย่างมีเงื่อนไข (Temporary Altruism)

จากแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจของการส่งเงินกลับ ตามทฤษฎีของ Lucas and Stark และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักการศึกษาดังที่ได้เสนอมานี้แล้วนั้น จะเห็นได้ว่าทุกรูปแบบของแรงจูงใจในการส่งเงินกลับบ้านนั้น ต่างมุ่งหวังหรือต้องการให้ครอบครัวของตนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งสิ้น แต่แรงจูงใจในการส่งเงินกลับบ้านของแต่ละคนมักจะแตกต่างกันไป บางคนอาจจะกระทำโดยแฝงประโยชน์หรือความต้องการเพื่อตนเองมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างจริงจัง หรือบางคนอาจกระทำไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างมีเงื่อนไขนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยภูมิหลังทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันไป ดังจะแสดงให้เห็นได้จากแผนภาพต่อไปนี้

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ โดยมีแรงจูงใจของการส่งเงินกลับเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ย้ายถิ่นนั้น ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน สำหรับการศึกษามูลค่าในส่วนของการปริมาณเงินหรือสิ่งของที่สมาชิกในแหล่งต้นทางได้รับจากผู้ย้ายถิ่น อาจจะได้รับผลมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางด้านปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเกี่ยวกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่น พบว่า การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภูมิหลังทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ ดังนี้

เพศ

เพศเป็นตัวแปรหนึ่งที่น่าจะมีผลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน โดยเพศชายอาจจะตัดสินใจย้ายถิ่นต่างจากเพศหญิง เพราะว่าเพศชายมักจะเป็นผู้นำครอบครัวที่แสดงออกให้เห็นถึงบทบาท และความรับผิดชอบในการรับภาระต่างๆ เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

จากรายงานสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรทั่วประเทศ(2540 : 94- 95) พบว่าผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าเพศชาย เปรียบเทียบจากร้อยละ 33.0 และ 28.5 ตามลำดับ และมัทนา พานานิรามัย (Phananiramai, 1990:18-19) ก็พบผลการศึกษาน่าสนใจ

เดียวกันว่า เพศหญิงมีแรงจูงใจส่งเงินกลับบ้านมากกว่าเพศชาย เนื่องจากบุตรสาวมักมีสัดส่วนของการได้รับมรดกมากกว่าบุตรชาย อีกทั้งจำนวนเงินที่ส่งกลับบ้านก็มีปริมาณมากกว่าเพศชายเช่นกัน

พิชัย ชุนแก้ว (2533:47) ศึกษาถึงผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม พบว่า เพศหญิงมักจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าเพศชาย แต่ปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านของเพศชายจะมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายจะส่งเงินกลับบ้านเฉลี่ยคนละ 486.00 บาทต่อเดือน ส่วนเพศหญิงจะส่งเงินกลับบ้านเฉลี่ยคนละ 454.59 บาทต่อเดือน

เช่นเดียวกับการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:34,49) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นสตรีจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าผู้ย้ายถิ่นชาย เปรียบเทียบกับร้อยละ 50.0 และร้อยละ 38.0 ตามลำดับ แต่เพศชายจะมีปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านมากกว่าเพศหญิง ซึ่งได้ผลสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธคนัย สีดาหัตถ์ (2540:32) พบว่า ร้อยละ 71.6 ของเพศหญิงมักมีความผูกพันกับครอบครัวในภูมิลำเนาเดิมจึงส่งเงินกลับบ้านมากกว่าเพศชาย

นอกจากนี้ นภาพร ชโยวรรณ และคณะ (2535:12) ได้ศึกษาเกี่ยวกับครอบครัวอุปถัมภ์กับขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุและของบุตร พบว่า บุตรที่อาศัยอยู่ที่อื่นซึ่งอยู่ไกลจากบ้าน โดยส่วนใหญ่บุตรสาวมักจะให้อาหาร เสื้อผ้า หรือเงิน แก่บิดา/มารดา ที่สูงอายุมากกว่าบุตรชาย

แต่ผลจากการศึกษางานวิจัยของ แครี ริคเตอร์ และคณะ (2540:45,49) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเงินกลับบ้านและการพึ่งพิงเงินจากผู้ย้ายถิ่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเพศชายจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าเพศหญิง เปรียบเทียบกับร้อยละ 92.0 และร้อยละ 85.0 ตามลำดับ ส่วนปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน ก็พบเช่นเดียวกันว่า เพศชายมีปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านมากกว่าเพศหญิง

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวมาแล้ว พบว่า โดยส่วนใหญ่เพศหญิงมักจะมีแรงจูงใจในการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าเพศชาย ทั้งนี้เพราะว่าเพศหญิงย่อมอยู่ใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกในครอบครัวมากกว่า จึงทำให้เกิดความห่วงใยโดยเฉพาะบิดามารดาที่มีได้ย้ายตามมา ดังนั้นเพศจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงคาดว่าเพศหญิงน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าเพศชาย

อายุ

ความแตกต่างกันทางด้านอายุของผู้ย้ายถิ่น ย่อมทำให้บุคคลมีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ ประสบการณ์การเรียนรู้ อีกทั้งความสามารถในการทำงานที่แตกต่างกัน จึงน่าจะมีผลทำให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดแรงจูงใจที่จะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านแตกต่างกันด้วย เนื่องจากผู้ย้ายถิ่น

ที่มีอายุน้อยมักจะเป็น โสค ภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบในครอบครัวของตนเอง ย่อมมีน้อยกว่า สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่อายุมาก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สมรสและมีครอบครัวแล้วจึงต้องมีภาระหน้าที่ อีกทั้งความรับผิดชอบต่อครอบครัวของตนเองสูงกว่า จึงทำให้มีแรงจูงใจที่จะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านไปให้แก่บิดามารดา หรือสมาชิกและครอบครัวเดิมในแหล่งต้นทางน้อยกว่า

Knowles and Anker (1981:217) กล่าวถึงการย้ายถิ่นในประเทศเคนยา เมื่อปี ค.ศ. 1974 ว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีอายุน้อยจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก นอกจากนี้ Lightfoot, Fuller and Kamnuansilpa (1983:37-38) ศึกษาเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ย้ายเข้าสู่กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้าในกลุ่มอายุ 10-19 ปี มีสัดส่วนของการส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด

เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:35) ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเงินกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นแรงงานในเขตเมืองจังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้าในกลุ่มที่มีอายุน้อย คือช่วงอายุ 15-19 ปี ส่วนใหญ่จะตัดสินใจส่งเงินกลับบ้านมากกว่ากลุ่มอื่น และแนวโน้มของการตัดสินใจส่งเงินกลับบ้านจะลดลงเมื่อผู้ย้ายถิ่นมีอายุมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ย้ายถิ่นในกลุ่มอายุ 30-39 ปี มีปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านมากที่สุด

แต่จากผลการศึกษาของ พิชัย ชุนแก้ว (2533:49) กลับพบว่า ผู้อพยพในกลุ่มอายุ 15 - 20 ปี มักจะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่ากลุ่มอายุ 21 - 47 ปี หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ย้ายถิ่นในกลุ่มที่มีอายุมากมักจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย และในส่วนของปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน ก็พบเช่นเดียวกันว่า กลุ่มที่มีอายุมากจะส่งเงินกลับบ้านในปริมาณเงินมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย โดยกลุ่มที่มีอายุมากมักจะส่งเงินกลับบ้านเฉลี่ยคนละ 506.83 บาท / เดือน ส่วนกลุ่มที่มีอายุน้อยจะส่งเงินกลับบ้านเฉลี่ยคนละ 393.70 บาท / เดือน

ผลจากการศึกษาที่ผ่านมาพอจะสรุปได้ว่า อายุของผู้ย้ายถิ่นน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน โดยผู้ย้ายถิ่นที่มีอายุน้อยมักจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีอายุมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ว่า ผู้ที่มีอายุน้อยน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก

สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญ น่าจะนำมาพิจารณาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน น่าจะมีแรงจูงใจของการ

ส่งเงินหรือสิ่งของที่ส่งกลับบ้านแตกต่างกัน โดยผู้ย้ายถิ่นที่สมรสแล้ว หรือเคยสมรส (หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่) น่าจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านแตกต่างจากผู้ที่เป็นโสด

ดังผลการศึกษาของ Pawadee Tonguthai (1982:146) พบว่า สตรีโสดเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับบิดามารดา จึงส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าสตรีที่สมรสแล้ว ทั้งนี้เพราะว่า สตรีที่สมรสแล้วต้องรับผิดชอบและมีภาระหน้าที่ต่างๆ ภายในครอบครัวของตนเอง ส่งผลให้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านลดลงด้วย

Mathana Phananimamai (1990:19-21) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นโสดมีแนวโน้มของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ที่สมรสแล้ว โดยเฉพาะบุตรที่เป็นโสดจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรส หรือเคยสมรส (หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่)

และสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร ชโยวรรณ และคณะ (2535:11-12) ก็พบผลการศึกษาเช่นเดียวกันว่า การเกื้อหนุนด้านการเงินจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มักจะได้จากบุตรที่เป็นโสดมากกว่าบุตรที่เคยสมรส เปรียบเทียบร้อยละ 48.0 และร้อยละ 40.0 ตามลำดับ ส่วนการเกื้อหนุนที่เกี่ยวกับการให้อาหาร หรือเสื้อผ้าแก่บิดามารดานั้น พบว่า บุตรที่เคยสมรสจะให้สิ่งของมากกว่าบุตรที่เป็นโสด

แต่ผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:46,93) กลับพบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่สมรสแล้วแต่คู่สมรสมิได้อยู่ด้วยกันในแหล่งปลายทาง จะส่งเงินกลับบ้านมากกว่าผู้ที่เป็นโสด ส่วนปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน ก็พบว่า กลุ่มที่สมรสแล้วมีปริมาณการส่งกลับมากกว่ากลุ่มโสด เช่นเดียวกัน โดยปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านเฉลี่ย 2,792 บาทต่อปี

และผลการศึกษาของ ยุทธคนัย สีดาหาล้า (2540:33) พบว่า ผู้ที่สมรสแล้วน่าจะมี ความผูกพันต่อครอบครัวในภูมิภาคเนเดิม จึงมีแรงจูงใจส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ที่เป็นโสด เปรียบเทียบจากร้อยละ 71.8 และร้อยละ 68.8 ตามลำดับ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาต่างชี้ให้เห็นว่า สถานภาพสมรสน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งเช่นกันที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่น และผลจากการศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ผู้ที่เป็นโสดส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ที่สมรสแล้ว หรือเคยสมรส (หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้ที่เป็นโสดมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบภายในครอบครัวน้อยกว่า ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่า ผู้ที่เป็นโสด น่าจะมีสัดส่วนของผู้ที่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่สมรสหรือผู้ที่เคยสมรส (หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่)

อาชีพปัจจุบัน

อาชีพปัจจุบันเป็นสิ่งที่จะบ่งบอกหรือสะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมีความแตกต่างกัน อาชีพที่ต่างกันน่าจะมีรายได้ต่างกันทำให้มีความสามารถในการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน

จากการศึกษาของ Ranasinghe (1989:65) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นชาวศรีลังกาที่ย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศตะวันออกกลาง พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีทักษะการทำงานสูง (แพทย์ ผู้จัดการ ผู้บริหาร และข้าราชการ) และผู้ที่มีทักษะการทำงานระดับปานกลาง (เสมียน ช่างเทคนิค) มักจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

Udom Kerdpibule (1984:45-46) ศึกษาเกี่ยวกับแรงงานไทยที่ย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศ พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานขับรถ มักจะส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.7 รองลงมาคือ อาชีพช่างเครื่องกล ร้อยละ 89.8

อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:36-38) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานด้านบริการ มักจะส่งเงินกลับบ้าน ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด คือร้อยละ 56.7 ส่วนผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพหรือผู้จัดการ มีสัดส่วนรองลงมาคือร้อยละ 44.4 ส่วนปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านโดยเฉลี่ย 1,412 บาท / เดือน

ขณะเดียวกันผลการศึกษาของ พรทิพย์ ทองเยี่ยม (2536:39) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานด้านบริการ มักจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านให้กับครอบครัวในภูมิลำเนาเดิมมากที่สุด คือร้อยละ 91.0 และปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านโดยเฉลี่ย 977 บาท / เดือน

และผลการศึกษาของ ประภาพรธณ อุ่ชอบ(2538:122) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ประกอบอาชีพทางช่าง มักจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านให้กับครอบครัวมากกว่าผู้ประกอบอาชีพด้านอื่น ร้อยละ 78.1 ส่วนปริมาณเงินและมูลค่าสิ่งของที่ส่งกลับบ้านโดยเฉลี่ย 2,000 – 5,000 บาท / ปี

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นว่าการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันนั้น น่าจะมีผลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่น โดยผู้ที่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านนั้น จะมีทั้งกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในระดับบริหาร (วิชาการ วิชาชีพ ผู้บริหาร หรือข้าราชการ) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต (ช่าง หรือกรรมกร) และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่า ผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับบริหาร น่าจะมีสัดส่วนของผู้ที่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในกลุ่มอื่น ทั้งนี้เพราะว่าผู้ปฏิบัติงานในระดับบริหารย่อมมีรายได้จากการทำงานสูงกว่าอาชีพอื่น จึงน่าจะมีเงินเหลือมากพอที่จะส่งกลับไปให้กับผู้ที่มิได้ย้ายตามมา

ระดับการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ตลอดจนทั้งเหตุผลในการตัดสินใจเพื่อที่จะกระทำการสิ่งต่างๆ ในทางที่ดี โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าย่อมมีโอกาสเลือกทำงานที่ดีและมีรายได้สูง จึงมักจะมีเงินเหลือมากเพียงพอที่จะส่งกลับบ้านได้มากกว่า สำหรับผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าความสามารถ ในการหางานทำที่ดีและมีรายได้สูงย่อมจะมีโอกาสน้อยกว่า เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ผลการศึกษาของ Mathana Phananimamai (1990:25) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับ การศึกษาสูง ย่อมจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เพราะว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับ การศึกษาสูงย่อมมีรายได้มาก และส่งผลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากขึ้นด้วย

พิชัย ชุนแก้ว (2533:46) พบว่า ผู้ที่มีความรู้ในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา ศึกษปีที่ 6 จะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป กล่าวคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า อีกทั้ง ปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านก็พบเช่นเดียวกัน คือกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง มักจะส่งเงินกลับบ้าน เฉลี่ยคนละ 467.00 บาท/เดือน และกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าจะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่า เฉลี่ย คนละ 458.00 บาท /เดือน

ยุทธคนัย สีดาหาล้า (2540:33-34) พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป จะส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด ร้อยละ 57.9 รองลงมาคือ ผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือ เทียบเท่า และระดับประถมศึกษาในสัดส่วนที่เท่ากัน คือร้อยละ 55.4

และข้อค้นพบจากผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:73- 74) ก็พบ ทำนองเดียวกันว่า ระดับการศึกษาของผู้ย้ายถิ่นมีผลต่อความแตกต่างในพฤติกรรมการส่งเงิน หรือสิ่งของกลับบ้าน กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา มักมีพฤติกรรม ของการส่งเงินกลับบ้านมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า สำหรับ ในส่วนของปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านนั้น พบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา มีปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เปรียบเทียบจากปริมาณเงิน 2,439.97 บาท และ 1,968.00 บาท เฉลี่ย/ปี ตามลำดับ

โดยสรุปจากการศึกษาผลงานวิจัยดังกล่าวมาแล้ว ต่างชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษา น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่น และ ผลการศึกษาส่วนใหญ่ต่างชี้แนะว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะส่งเงินหรือสิ่งของ

กลับบ้านมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ดังนั้นในการศึกษาคครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

เขตที่อยู่อาศัยก่อนย้าย

จากการที่บุคคลมีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคมที่ต่างกัน ย่อมทำให้เกิดแรงจูงใจในการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะว่าสภาพสังคมโดยทั่วไปของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทนั้นมักจะเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกัน และมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดตามสภาพของระบบงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร (อานนท์ อภาภิรมย์, 2521:108) และมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีความเห็นอกเห็นใจ ตลอดทั้งมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จึงกลายเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัวของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทที่น่าจะมีมากกว่าในเขตเมือง และความผูกพันดังกล่าวนี้ย่อมเป็นแรงจูงใจให้มีการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีการย้ายถิ่นเกิดขึ้น ส่วนสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้น มักจะเป็นสังคมที่มีประชากรอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น มักจะแบ่งงานกันทำตามความสามารถ และความชำนาญเฉพาะอย่างของแต่ละบุคคลในการที่จะต้องอยู่ร่วมกันด้วยลักษณะของการแข่งขัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดความห่างเหินขึ้น (ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2539:101-102) ความช่วยเหลือเกื้อกูลที่มีต่อกัน และความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ อีกทั้งความห่วงใยต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ก็น่าจะมีน้อยลงด้วยเช่นกัน ดังนั้นการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง น่าจะน้อยกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท

และ ภาวดี ทองอุทัย (Tonguthai, 1982:42) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านกับระบบค่านิยมว่า การที่ผู้ย้ายถิ่นถูกคาดหวังหรือถูกเรียกร้องจากสมาชิกในครัวเรือนที่มีได้ย้ายตามมาให้มีการส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้ ถ้าหากผู้ย้ายถิ่นนั้นละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้ ย่อมจะได้รับการประณามหรือติเตียนจากบุคคลอื่นๆ ในสังคม ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวอาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับค่านิยมในแต่ละสังคมนั้นๆ ที่แตกต่างกันไป และได้ข้อค้นพบว่าผู้ที่อยู่ในสังคมชนบทมักจะมีการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าสังคมเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ย้ายถิ่นที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชนบทมักจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ที่มิมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตเมือง

นอกจากนี้ Mathana Phananimamai (1990:26) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาจากเขตเทศบาล มักจะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากเขตอื่นๆ ซึ่งให้ผลสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:41,67) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่มีแหล่งต้นทางอยู่ในเขตชนบทจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมืองและเขตสุขาภิบาล สำหรับปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านนั้น พบว่า ปริมาณเงินโดยเฉลี่ยประมาณ 2,566 บาท / เดือน

โดยสรุปผลจากการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว ส่วนใหญ่ต่างชี้ให้เห็นว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีแหล่งต้นทางอยู่ในเขตชนบทมักจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาจากเขตเมือง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า สภาพครอบครัวของชนบทไทยโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมก็มีฐานะยากจน จึงต้องการความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆ ทำให้ต้องย้ายถิ่นเพื่อมาหางานทำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าผู้ย้ายถิ่นที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชนบท น่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน สูงกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตเมือง

ภาคที่อยู่อาศัยก่อนย้าย

ภาคที่อยู่อาศัยก่อนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ย้ายถิ่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่นำมาศึกษาครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากในแต่ละภาคของไทยนั้นมีความหลากหลายที่แตกต่างกันไป ดังเช่น ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีต่างๆ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชากร โดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจของประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภาค ให้มีความแตกต่างกัน หากภาคใดได้รับผลกระทบน้อยการย้ายถิ่นออกของประชากรก็ย่อมจะมีน้อย ขณะเดียวกันภาคใดที่ได้รับผลกระทบมากภาวะการย้ายถิ่นออกของประชากรก็ย่อมมีมากเช่นกัน จึงทำให้การย้ายถิ่นของประชากรในแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน และส่งผลให้การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกันด้วย

ดังผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534 :43) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายถิ่นมาจากภาคอื่น มักจะตัดสินใจส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายภายในภาคเดียวกัน แต่ผลการศึกษาของ Knowles and Anker (1981:215) กลับพบว่า ระยะทางระหว่างแหล่งต้นทางกับแหล่งปลายทางยิ่งห่างกันมากเท่าใด การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านก็จะลดลงด้วย

และจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเท่าที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการศึกษาถึงปัจจัยภาคที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครโดยตรง คงพบแต่เพียงงานวิจัยของ นภาพร ชโยวรรณ (2535:61 -63) เรื่องการ

อุปถัมภ์เกื้อหนุนบิดามารดาและทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย โดยศึกษาถึงการดูแลส่งเสียบิดา / มารดา ด้วยการให้เงิน พบว่า ผู้ที่พูดภาษาเหนือหรือภาคเหนือส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางน้อยที่สุด เปรียบเทียบกับร้อยละ 28.6, 25.6, 25.3, และร้อยละ 24.5 ตามลำดับ ส่วนการดูแลในเรื่องอาหารเสื่อผ้านั้น กลับพบว่า ผู้ที่อยู่ภาคใต้ส่งเสียมากที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางน้อยที่สุด โดยเปรียบเทียบกับร้อยละ 30.7, 28.6, 27.6, และร้อยละ 18.0 ตามลำดับ

ถึงแม้ว่าผลการศึกษาดังกล่าวจะมีได้ศึกษาถึงภาคโดยตรง แต่ภาษาก็น่าจะสะท้อนถึงภาคที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่หรือถิ่นกำเนิดของบุคคลนั้น ซึ่งผลจากงานวิจัยดังกล่าวได้ชี้แนะว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากภาคเหนือ จะส่งเงินให้แก่บิดามารดามากกว่าผู้ที่ย้ายมาจากภาคอื่น ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีสมมติฐานว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน สูงกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาจากภาคอื่น

ลักษณะการย้ายถิ่น

ผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนมักจะมีลักษณะการย้ายถิ่นแตกต่างกัน เนื่องมาจากวิถีชีวิตหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิต อีกทั้งภูมิภานาที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านแตกต่างกันด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพราะว่าผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายครัวเรือนมาเพียงบางส่วนย่อมมีสมาชิกบางคนเหลืออยู่ในแหล่งต้นทาง ทำให้ผู้ย้ายถิ่นนั้นต้องมีภาระและความรับผิดชอบดูแลผู้ที่มีได้ย้ายตามมา จึงน่าจะมีแรงจูงใจส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายถิ่นมาทั้งครัวเรือนนั้น ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ อีกทั้งความผูกพันที่มีต่อสมาชิกในแหล่งต้นทางย่อมมีน้อยกว่า เนื่องจากไม่มีสมาชิกในครัวเรือนเหลืออยู่ ดังนั้นแรงจูงใจที่จะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านจึงน่าจะมีน้อยกว่า

จากการศึกษาของ Quibria (1986 : 89-90) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเงินกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในประเทศทางตะวันออกเฉียง พบว่า การส่งเงินกลับบ้านจะลดลงเมื่อผู้ย้ายถิ่นนั้นย้ายออกไปพร้อมกันทั้งครัวเรือน ขณะเดียวกันถ้าหากในแหล่งต้นทางมีบุคคลที่อยู่ในวัยพึ่งพิงก็มักจะส่งเงินกลับบ้านเพิ่มมากขึ้น

แต่ผลการศึกษาของ วันเพ็ญ วอกลาง (2541:207) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ที่มีต่อครอบครัวที่อยู่ถาวรของแรงงานพม่า กลับพบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาทำงานคนเดียวมักจะส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด

สำหรับผลการศึกษาของ Lightfoot Fuller and Kamnuansilpa (1983:39) ศึกษาเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีครอบครัวอยู่ในแหล่งต้นทาง หรือย้ายมาเพียงบางส่วนของครัวเรือนจะส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.0

เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ถวิล (2534:129) ศึกษาเรื่องการส่งเงินกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นแรงงานในเขตเมืองจังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาเพียงบางส่วนของครัวเรือนมักจะส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด และปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านเฉลี่ยประมาณ 2,562 บาท/เดือน

กล่าวโดยสรุปจากผลการศึกษาเท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาต่างชี้ให้เห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายมาเพียงบางส่วนของครอบครัวจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาคนเดียว หรือย้ายมาทั้งครัวเรือน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ย้ายถิ่นกลุ่มนี้น่าจะมีความผูกพันต่อสมาชิกในครอบครัว และมีจิตสำนึกของความรับผิดชอบตามแบบแผนของสังคมไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานานมากกว่า ทำให้ต้องมีภาระหน้าที่ในการดูแลและรับผิดชอบต่อครอบครัวสูงกว่ากลุ่มอื่น โดยรวมถึงความผูกพันที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว จึงน่าจะมีผลทำให้ผู้ที่ย้ายมาเพียงบางส่วนของครัวเรือนส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่า ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัย จึงคาดว่า ผู้ที่ย้ายมาเพียงบางส่วนของครัวเรือน น่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาลักษณะอื่น

ระยะเวลาที่ย้ายมาอยู่ในแหล่งปลายทาง

ระยะเวลาที่ผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนได้ย้ายเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทางย่อมจะมีความแตกต่างกัน บางคนย้ายเข้ามาอยู่ไม่ถึงปี หรืออาจจะนานกว่า 1 ปี จากการที่ผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนย้ายเข้ามาอยู่ในระยะเวลาที่ต่างกัันนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงในการทำงานที่จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้ย้ายถิ่นนั้น โดยผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ในระยะแรกนั้นส่วนใหญ่จะหางานทำไม่ได้หรือได้ทำงานที่มีรายได้น้อย จึงทำให้ไม่มีเงินเหลือมากพอที่จะส่งกลับบ้านได้ ประกอบกับในช่วงแรกที่ย้ายเข้ามานั้นผู้ย้ายถิ่นมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงิน สำหรับปรับสภาพความเป็นอยู่ให้เหมาะสม หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นช่วงที่ต้องใช้ระยะเวลาสำหรับการปรับตัว และเมื่อย้ายเข้ามาอยู่เป็นเวลานาน สภาพการทำงานเริ่มจะมีความมั่นคงขึ้น ดังนั้นรายได้ที่ได้รับจากการทำงานก็ว่าจะมากขึ้นด้วยเช่นกัน จึงน่าจะมีเงินเหลือมากพอที่จะส่งกลับบ้านได้มากกว่าในช่วงแรกของการย้ายถิ่นเข้ามา

จากผลการศึกษาของ Stark (1980:37) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายออกไปหางานทำในช่วงแรกจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในเมือง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับการย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ เมื่อสามารถปรับตัวได้แล้วจึงส่งเงินกลับบ้าน ทำนองเดียวกับผลการศึกษาของ Banerjee(1982:348) พบว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้าไปทำงานอยู่ในเมืองเดลี ส่วนใหญ่จะเริ่มส่งเงินกลับบ้านภายหลังจาก 3 เดือนแรก หรือหลังจากที่เริ่มปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ในแหล่งปลายทางได้แล้ว

และวันเพ็ญ วอกลาง (2541:207) ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะอยู่ถาวรของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า พบว่า แรงงานพม่าที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ไม่ถึง 1 ปี จะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่ากลุ่มที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่เป็นเวลานานกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.0 และร้อยละ 41.7 ตามลำดับ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่นานกว่าจะส่งเงินกลับบ้านมากกว่า

ทำนองเดียวกับผลการศึกษาของ ทงอูไทย (Tonguthai, 1982:148) ศึกษาเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ย้ายถิ่นมีแนวโน้มของการส่งเงินกลับบ้านมากขึ้น เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลานาน

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุทธคนัย สีดาหาล้า(2540:35-36) พบว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาไม่เกิน 1 ปี จะส่งเงินกลับบ้านน้อยกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่นานกว่า ทั้งนี้เพราะว่า การย้ายถิ่นเป็นเวลานานย่อมทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีความมั่นคงทั้งด้านที่อยู่อาศัย การงาน และรายได้ จึงทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีเวลามากพอที่จะนึกถึงผู้อื่นและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีไต่ย้ายตามมา มากกว่าตอนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในระยะแรก

แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของ อรรถพร อรุณฤกษ์ฉวีล (2534: 51) กลับพบว่าการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นจะลดลงเมื่อย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในแหล่งปลายทางนานขึ้น กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้าไปอยู่ในช่วง 6 เดือนแรก มีจำนวนครั้งของการส่งเงินกลับบ้านมากที่สุด 12 ครั้ง / ปี ในปริมาณเงิน 6,767 บาท ขณะเดียวกันกลุ่มที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่นานกว่า 1 ปี เป็นกลุ่มที่ส่งเงินกลับน้อยที่สุด ประมาณ 4 ครั้ง / ปี ปริมาณเงิน 2,576 บาท ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทางเป็นเวลานาน ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ในแหล่งปลายทางดีขึ้น จึงมีแนวโน้มที่จะสร้างหลักประกันความปลอดภัยให้แก่ตนเอง ทั้งในแง่ของรายได้และอาชีพการงาน ทำให้เกิดแนวคิดที่จะเก็บออมเงินส่วนตัวมากขึ้นแทนที่จะส่งเงินกลับบ้านเหมือนก่อน ดังนั้นการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านจึงมีปริมาณลดลงเมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอยู่เป็นเวลานาน

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมเท่าที่ผ่านมาโดยรวม พบว่า ระยะเวลาที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทาง น่าจะมีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงมีสมมติฐานว่า ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่เป็นเวลานานกว่า 1 ปี น่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเวลาที่น้อยกว่า

เหตุผลของการย้ายถิ่น

เหตุผลของการย้ายถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจ โดยคาดว่าเหตุผลของการย้ายถิ่นน่าจะมีความสัมพันธ์กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นตัวที่จะบ่งบอกให้ทราบถึงที่มา หรือสาเหตุของการย้ายถิ่นนั้น ซึ่งแต่ละคนมักจะมีแตกต่างกันไปตามสภาวะการณ์ที่ต้องมีภาระ และความรับผิดชอบ ประกอบกับแรงจูงใจภายในของแต่ละบุคคลที่มักกระทำไปโดยมองถึงประโยชน์ที่ตนเองอาจจะได้รับในภายภาคหน้าจึงเกิดการตัดสินใจย้ายถิ่นขึ้น โดยมีความต้องการและเหตุผลที่แตกต่างกันไป

ดังรายงานผลการสำรวจข้อมูลการย้ายถิ่นของประชากร (2540:31) ได้สำรวจผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเข้ามาด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ร้อยละ 64.4 โดยแยกเป็นกลุ่มที่ย้ายเข้ามาเพื่อหางานทำมีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือ เหตุผลด้านการศึกษา และเหตุผลทางครอบครัวมีสัดส่วนน้อยที่สุด เปรียบเทียบกับร้อยละ 44.5, 22.9 และร้อยละ 11.0 ตามลำดับ

และจากผลการศึกษาที่ผ่านมา ของ Arizpe(1981 อ้างใน โยธิน แสงวดี, 2526: 11-12) ศึกษาถึงการย้ายถิ่นของแรงงานในชนบทประเทศเม็กซิโกที่ย้ายถิ่นไปทำงานในสหรัฐอเมริกา พบว่า แรงงาน ส่วนใหญ่มีสภาพยากจน ขาดแคลนที่ดินทำกินและต้องการมีรายได้สูงขึ้น จึงต้องการทำงานเมื่อมีรายได้จึงส่งเงินกลับไปยังประเทศของตน ทำให้มาตรฐานการครองชีพของครอบครัวดีขึ้น

และจากผลการศึกษาของ พิชัย ชุนแก้ว(2533:87) ศึกษาเรื่องผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม พบว่า สาเหตุสำคัญที่สุดของการเคลื่อนย้ายแรงงานคือ ต้องการหารายได้เพิ่มเติม รองลงมาคือ หาประสบการณ์ สมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมากเกินไป ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง สุดท้ายคือประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติ เมื่อแรงงานกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น พบว่า ส่วนใหญ่จะส่งเงินกลับบ้าน ร้อยละ 79.7 และส่งเงินกลับบ้านในปริมาณเงินเฉลี่ยเดือนละ 426.06 บาท

พรทิพย์ ทองเอี่ยม (2536: 35-36) ศึกษาถึงผลกระทบของการอพยพต่อการเพิ่ม รายได้ของชาวชนบท พบว่า ผู้อพยพส่วนใหญ่ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในเขตกรุงเทพมหานครมักมีเหตุผล ของการย้ายถิ่นทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญคือ เพื่อหางานทำ มีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 93.0 และเมื่อ ได้ทำงานแล้วมักจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านไปให้แก่ผู้ที่มีได้ย้ายถิ่นตามมา

เช่นเดียวกับการศึกษาของ ประภาพรณ อุ๋นอบ (2538:111-113) พบว่า ในการ ย้ายถิ่นออกของหัวหน้าครัวเรือนมีสาเหตุสำคัญคือ เพื่อต้องการไปหางานทำ ร้อยละ 49.8 โดยผู้ย้ายถิ่นตัวอย่างกลุ่มนี้ มีทั้งผู้ที่ย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศและผู้ที่ย้ายเข้าไปทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ที่ย้ายไปนั้นมักจะส่งเงินหรือ สิ่งของกลับบ้านมาให้แก่สมาชิกในครอบครัว ในสัดส่วนมากถึงร้อยละ 79.8

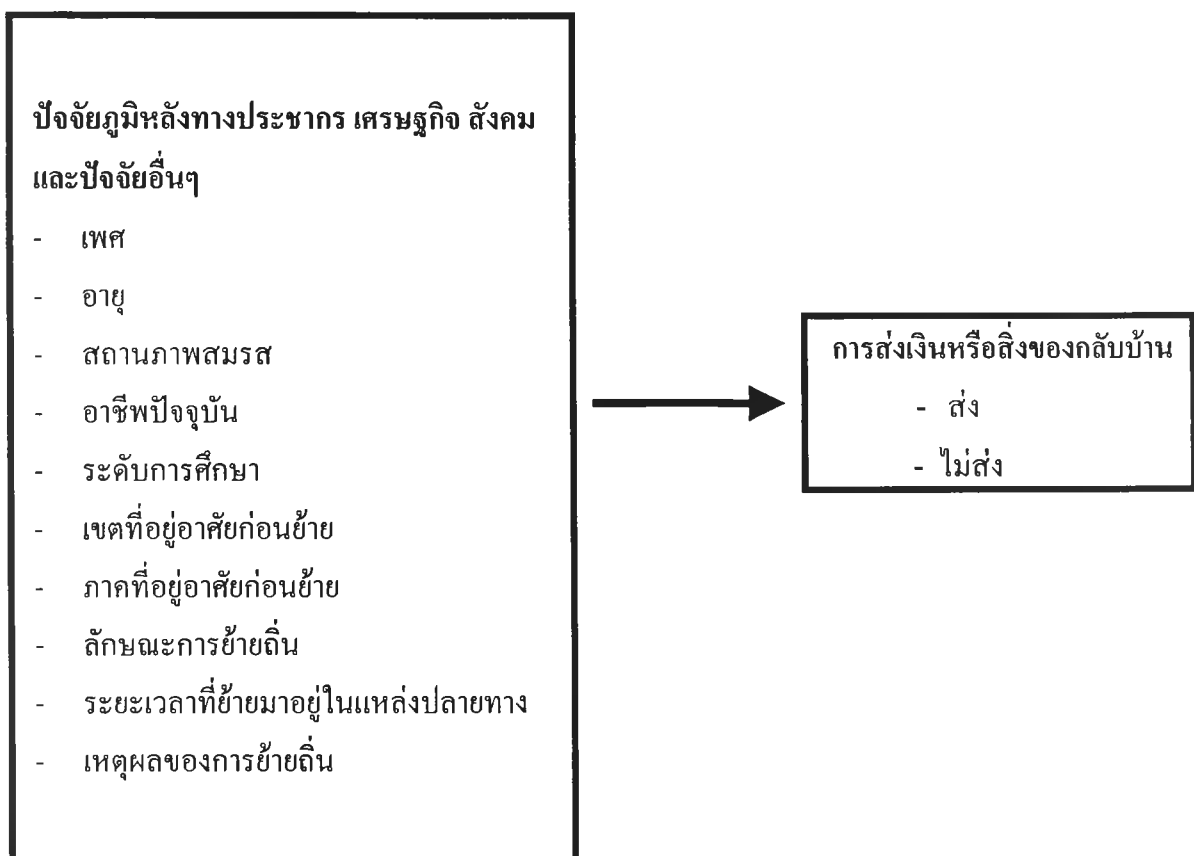
กล่าวโดยสรุปจากการศึกษางานวิจัยเท่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นมี เหตุผลของการย้ายถิ่นทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าเหตุผลทางด้านอื่น จึงย้ายถิ่นเพื่อต้องการหางานทำ หรือหางานที่มีรายได้ดีกว่า โดยมุ่งหวังรายได้ที่จะได้รับจากการทำงาน เพื่อที่จะนำเงินส่วนหนึ่ง ส่งกลับไปให้แก่สมาชิกที่มีได้ย้ายตามมา ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทาง ในการตั้งสมมติฐานว่า ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อหางานทำน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของ กลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อเหตุผลอื่น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีและการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ น่าจะมีอิทธิพลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน ซึ่งสามารถนำมาเสนอเป็นกรอบการศึกษาได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

สมมติฐานในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดเชิงทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นสมมติฐานการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

สมมติฐานหลัก

ผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครที่มีปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ ที่แตกต่างกัน น่าจะส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน แตกต่างกัน

สมมติฐานย่อย

1. เพศหญิง น่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าเพศชาย
2. ผู้ที่อายุน้อยน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้สูงอายุมาก
3. ผู้ที่เป็นโสดน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่สมรส
4. ผู้ที่ประกอบอาชีพในระดับผู้บริหารน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในกลุ่มอื่น
5. ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาดำกว่า
6. ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชนบทน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตเมือง
7. ผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากภาคอื่น
8. ผู้ที่ย้ายถิ่นมาเพียงบางส่วนของครัวเรือนน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาลักษณะอื่น
9. ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่นานกว่า 1 ปีน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเวลาที่น้อยกว่า

10. ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อหางานทำน่าจะมีสัดส่วนของการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านสูงกว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาเพื่อเหตุผลอื่น

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา *

1. การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายสถานที่อยู่อาศัยจากหมู่บ้านหนึ่ง หรือเขตเทศบาลหนึ่ง หรือจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยครั้งสุดท้ายก่อนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ภายในระยะเวลา 2 ปี ก่อนคาบเวลาแห่งการสำรวจ ก่อตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน 2538 ถึง 25 กันยายน 2540

ส่วนการเปลี่ยนเขตเทศบาลหรือหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากการขยายเขตเทศบาลหรือแยกหมู่บ้าน โดยที่บุคคลหรือครัวเรือนนั้นยังอยู่ประจำที่เดิมและการย้ายสถานที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่นับว่าเป็นการย้ายถิ่น

2. ผู้ย้ายถิ่น หมายถึง ผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป และมีงานทำ โดยย้ายถิ่นมาจากหมู่บ้านหนึ่ง หรือเขตเทศบาลหนึ่ง หรือย้ายมาจากต่างประเทศเข้าสู่กรุงเทพมหานครภายในระยะเวลา 2 ปี ก่อนคาบเวลาแห่งการสำรวจ และอาศัยอยู่จนถึงวันแรก ของคาบเวลาแห่งการสำรวจ (วันที่ 26 กันยายน 2540)

3. การส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน หมายถึง พฤติกรรมการส่งและไม่ส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร

4. ปริมาณเงินที่ส่งกลับ หมายถึง มูลค่าของเงินที่ผู้ย้ายถิ่นส่งกลับบ้าน หรือได้จากการประเมินราคาสิ่งของที่ส่งกลับบ้านตลอดปี รวมทั้งจำนวนเงินที่ส่งกลับบ้านแล้วนำคิดหาค่าเฉลี่ยต่อเดือน

5. อายุ หมายถึง อายุเต็มปีเมื่อครบรอบวันเกิดครั้งสุดท้ายของผู้ย้ายถิ่นเข้า ณ วันสำรวจ

* การศึกษาครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูล จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งคำนิยามต่างๆ ได้รวบรวมสรุปจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องคือ รายงานผลการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2540 และคู่มือการลงรหัสต่าง ๆ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

6. อาชีพปัจจุบัน หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่ผู้ย้ายถิ่นนั้นกำลังทำอยู่ในรอบ 7 วัน ก่อนวันสำรวจ (ระหว่างวันที่ 19 – 25 กันยายน 2540) สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่มีอาชีพมากกว่า 1 อาชีพนั้น ให้เลือกอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียวหรือให้นับอาชีพที่มีชั่วโมงการทำงานมากที่สุด ถ้าหาก ชั่วโมงทำงานแต่ละอาชีพเท่ากันให้นับอาชีพที่มีรายได้มากกว่า หากชั่วโมงทำงานและรายได้ที่ได้รับ จากแต่ละอาชีพเท่ากันให้นับอาชีพที่ผู้ให้สัมภาษณ์พอใจมากที่สุด แต่ถ้าหากผู้ที่ตอบสัมภาษณ์ตอบ ไม่ได้ให้นับอาชีพที่ทำมานานที่สุด

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทอาชีพที่สำคัญของงานออกเป็นกลุ่มดังนี้

6.1 วิชาชีพ วิชาการ บริหาร ข้าราชการ เสมียน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานอาชีพแพทย์ พยาบาล นักกฎหมาย วิศวกร สถาปนิก ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ เจ้าของกิจการ ครู อาจารย์ ข้าราชการ งานบริหาร เสมียน พนักงาน และงานอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.2 ค้าขาย หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่การเงินการคลัง บัญชี ผู้ปฏิบัติงานอาชีพ เกี่ยวกับการค้า เจ้าของการค้าส่ง การค้าปลีก พนักงานขายของ ตัวแทนขายหน้า

6.3 อาชีพช่าง และกรรมกร หมายถึง ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต และกรรมกร ซึ่งเป็นช่างที่ไม่มีประกาศนียบัตรวิชาชีพ แต่ชำนาญงานจนยึดเป็นอาชีพได้

6.4 อาชีพบริการ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริการ คนครัว หุงรับใช้ พนักงานเสิร์ฟอาหาร คนงานภารโรง ช่างตัดผม ช่างเสริมสวย คนเฝ้ายาม และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับชั้นเรียนสูงสุดที่ผู้ย้ายถิ่นเข้าสำเร็จการศึกษา ตามหลักสูตรต่างๆ ในการศึกษานี้ได้จำแนกออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้คือ

7.1 ประถมศึกษาตอนต้น ต่ำกว่า หรือไม่มีการศึกษา หมายถึง ผู้ย้ายถิ่นเข้าที่ไม่เคยเข้าศึกษาในโรงเรียน หรือเคยเข้ารับการศึกษ และสำเร็จการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ขึ้นไป แต่ยังไม่สำเร็จการศึกษาระดับที่สูงกว่า

7.2 ประถมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ผู้ย้ายถิ่นเข้าที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520) หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 (เดิม) ขึ้นไป แต่ยังไม่สำเร็จการศึกษาระดับที่สูงกว่า

7.3 มัธยมศึกษา หรือสูงกว่า หมายถึง ผู้ย้ายถิ่นเข้าที่สำเร็จการศึกษาในระดับ ชั้นมัธยมศึกษาโดยรวมทั้งชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย กล่าวคือ ผู้ที่เรียนสำเร็จตั้งแต่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ ม.3 (ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520) หรือชั้น ม.ศ. 3 หรือ ม. 6 (เดิม) รวมถึงผู้ที่เรียนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือ ม. 6 (ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520) หรือชั้น ม.ศ. 5 หรือ ม. 8 (เดิม) หรือประกาศนียบัตรประโยควิชาชีพ (ปวช.) ขึ้นไป รวมทั้งผู้ที่ สำเร็จการศึกษาในระดับอนุปริญญา หรือสูงกว่า

8. การมีงานทำ หมายถึง สภาพการทำงานและไม่ทำงานของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร

8.1. ผู้ที่มีการทำงาน หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปี ขึ้นไป ซึ่งในรอบ 7 วันก่อนคาบเวลาสำรวจ (วันที่ 19-25 กันยายน 2540) เป็นผู้ที่มิได้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

8.1.1. ทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ผลกำไร เงินปันผล หรือค่าตอบแทนที่มีลักษณะอย่างอื่น

8.1.2. ไม่ได้ทำงานเลย แต่ยังคงมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ธุรกิจ และมีไร่นาเกษตรของตนเอง ได้หยุดงานชั่วคราวเนื่องจากเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ หยุดพักผ่อน สถานที่ทำงานปิด ดินฟ้าอากาศไม่อำนวย หรือด้วยเหตุผลอื่นๆ

8.1.3. ทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในวิสาหกิจ หรือไร่นาเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน หรือของสมาชิกในครัวเรือน

8.2 ผู้ที่ไม่ทำงาน หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปี ขึ้นไป ซึ่งในรอบ 7 วันก่อนคาบเวลาสำรวจ (ระหว่างวันที่ 19 – 25 กันยายน 2540) เป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงานใดๆ เลย แม้แต่ 1 ชั่วโมง และพร้อมที่จะทำงาน ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

8.2.1. ผู้ซึ่งงานทำภายใน 30 วัน นับถึงวันเจงนับ ผู้ซึ่งไม่ได้หางานทำเนื่องจากเจ็บป่วย หรือไม่ได้หางานทำเพราะคิดว่าหางานที่เหมาะสมกับตนไม่ได้ รอที่จะเริ่มงานใหม่ หรือเหตุผลอื่นๆ

9. ลักษณะการย้ายถิ่น หมายถึง รูปแบบการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครซึ่งผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนจะมีลักษณะการย้ายที่แตกต่างกัน

10. ระยะเวลาที่ย้ายเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทาง หมายถึง ระยะเวลาที่ผู้ย้ายถิ่นนั้นได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นเวลาติดต่อกันภายในเวลา 2 ปี นับถึงวันสำรวจ คือตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน 2538 ถึง 25 กันยายน 2540

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและการวัดตัวแปร

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ การส่งเงินหรือส่งของกลับบ้าน ซึ่งเป็นตัวแปรที่ได้จากคำถาม 3 ข้อ คือ

ข้อ M 31 : “ ตั้งแต่ย้ายมาอยู่เทศบาล / หมู่บ้านนี้ส่งเงินหรือสิ่งของไปให้ญาติในเขตเทศบาล / หมู่บ้านอื่นหรือไม่ ” ได้แบ่งกลุ่มที่ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ส่ง และไม่ส่ง

ข้อ M.32 : “ เงินหรือสิ่งของที่.....ส่งไปนั้นเฉลี่ยประมาณเดือนละเท่าใด ” แบ่งกลุ่มการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปริมาณเงินน้อยกว่า 1,000 บาท 1,000 – 1,999 บาท และ 2,000 บาท ขึ้นไป

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรอิสระที่นำมาพิจารณาในการศึกษาครั้งนี้ คือตัวแปรปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละตัวแปร ดังนี้คือ

1. เพศ ได้มาจากคำถามข้อ

M 4 : “ เพศของผู้ตอบ ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) และในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 เพศชาย

1.2 เพศหญิง

2. อายุ ได้จากคำถามข้อ

M 3 : “ อายุเต็มปีถึงวันคล้ายวันเกิดครั้งสุดท้าย ก่อนวันที่ 26 กันยายน 2540 ” เป็นข้อมูลระดับช่วง (Interval Scale) นำมาจัดกลุ่มเป็นข้อมูลระดับจัดลำดับ (Ordinal Scale) และจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มอายุ คือ

2.1 อายุ 13 - 19 ปี

2.2 อายุ 20 - 24 ปี

2.3 อายุ 25 – 29 ปี

2.4 อายุ 30 – 34 ปี

2.5 อายุ 35 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพสมรส ได้มาจากคำถามข้อ

M 6 : “ สถานภาพสมรสของผู้ตอบ ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) ได้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ คือ

3.1 โสด

3.2 สมรส หรือผู้เคยสมรส (หม้าย / หย่า / แยก)

จากการที่กลุ่มประชากรเป้าหมายที่นำมาศึกษาครั้งนี้ มีอายุอยู่ระหว่าง 13 - 90 ปี จึงทำให้ประชากรที่มีอายุอยู่ระหว่าง 13 - 14 ปี ไม่ได้ถูกถามเกี่ยวกับสถานภาพสมรส ดังนั้นในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้จึงถือว่า กลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่มีช่วงอายุดังกล่าวมีสถานภาพสมรส “โสด”

4. อาชีพปัจจุบัน นำมาจากคำถามข้อ

M 16 : “ อาชีพในรอบ 7 วัน ท่านมีอาชีพหรือหน้าที่การงานอะไร ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) นำมาจัดกลุ่มใหม่โดยแบ่งตามลักษณะงาน ออกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ คือ

4.1 วิชาชีพ / วิชาการ / ผู้บริหาร/ ข้าราชการ/ เสมียน

4.2 ค้าขาย

4.3 ช่าง / กรรมกร

4.4 บริการ

5. ระดับการศึกษา นำมาจากคำถามข้อ

M 7 : “ ท่านจบการศึกษาชั้นสูงสุดชั้นใด ” เป็นข้อมูลระดับช่วง (Interval Scale) ผู้วิจัยนำมาจัดเป็นข้อมูลระดับจัดลำดับ (Ordinal Scale) โดยแบ่งการศึกษา ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

5.1 ประถมศึกษาตอนต้น หรือต่ำกว่า

5.2 ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5-6)

5.3 มัธยมศึกษา หรือสูงกว่า

6. เขตที่อยู่อาศัยก่อนย้าย ได้มาจากข้อคำถาม

M 20 : “ ท่านย้ายมาจากที่ใด ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งเขตที่อยู่ออกเป็น 2 เขต คือ

6.1 เมือง

6.2 ชนบท

7. ภาคที่อยู่อาศัยก่อนย้าย ได้จากคำถามข้อ

M 19 “ สถานที่สุดท้ายก่อนย้ายมา ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) ได้จำแนกออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ คือ

- 7.1 ภาคกลาง
- 7.2 ภาคเหนือ
- 7.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 7.4 ภาคใต้
- 7.5 ต่างประเทศ

8. ลักษณะการย้ายถิ่น นำมาจากข้อคำถาม

M 22 : “ ลักษณะการย้ายถิ่น ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) และแบ่งลักษณะออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 9.1 ย้ายมาทั้งครัวเรือน
- 9.2 ย้ายมาเพียงบางส่วนของครัวเรือน
- 9.3 ย้ายมาคนเดียว

9. ระยะเวลาที่ย้ายเข้ามาอยู่ในแหล่งปลายทาง ได้จากข้อคำถาม

M 10 : “ ท่านอยู่ในเขตเทศบาล / หมู่บ้านนี้ติดต่อกันมานานเท่าใด ” เป็นข้อมูลระดับช่วง (Interval Scale) นำมาจัดเป็นข้อมูลระดับจัดลำดับ (Ordinal Scale) สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้จัดช่วงเวลาเป็นเดือน และจำแนกเวลาออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

- 10.1 น้อยกว่า 6 เดือน
- 10.2 6 – 11 เดือน
- 10.3 12 - 24 เดือน

10. เหตุผลของการย้ายถิ่น มาจากข้อคำถาม

M 25 : “ย้ายมาอยู่เทศบาล / หมู่บ้านนี้เพราะเหตุใด ” เป็นข้อมูลระดับกลุ่ม (Nominal Scale) และจำแนกเหตุผลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 11.1 หางานทำ
- 11.2 หางานที่รายได้ดีกว่าเดิม หรือย้ายตามหน้าที่
- 11.3 ศึกษาต่อ ติดตาม กลับภูมิลำเนา และดูแลญาติ

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2540 ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างเฉพาะผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปและมีงานทำ โดยมุ่งศึกษา 2 ประเด็นคือ

1. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ กับการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน ตัวแปรที่นำมาพิจารณาในกลุ่มนี้ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัยก่อนย้าย ภาคที่อยู่อาศัยก่อนย้าย ลักษณะการย้ายถิ่น ระยะเวลาที่ย้ายมาอยู่ในแหล่งปลายทาง และเหตุผลของการย้ายถิ่น

2. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ กับการปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้าน สำหรับตัวแปรที่นำมาศึกษาในส่วนนี้นั้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพปัจจุบัน ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัยก่อนย้าย และระยะเวลาที่ย้ายมาอยู่ในแหล่งปลายทาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่นๆ ที่มี ความสัมพันธ์ต่อการส่งเงินหรือสิ่งของกลับบ้าน
2. เพื่อให้ทราบถึงปริมาณเงินที่ส่งกลับบ้านของผู้ย้ายถิ่นเข้าในเขตกรุงเทพมหานคร